

УДК [330.33.01](#)

ОЧІКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ

Шиян Дмитро Вікторович, док. екон. наук, професор, завідувач
кафедри економіки підприємства та менеджменту, Харківський національний
економічний університет імені Семена Кузнеця

Події останніх двадцяти років наочно підтвердили могутність економічних циклів в світові економіці. Остання економічна криза 2008 -2009 років призвела в США до падіння виробництва в обробній промисловості в листопаді-грудні 2008 року 8,3%, в будівництві - 2,6%, в торгівлі і громадському харчуванні - 2%. Нові замовлення на товари тривалого користування в листопаді-грудні впали на 6,3%, а будівництво нових житлових одноквартирних будинків скоротилося на 30,6%. Чисельність нових будинків скоротилася з максимального числа в 2,1 мільйона в 2006 році до 740 тисяч у 2008 році. При цьому ціни на житлові будинки з 2006 до кінця 2008 року впали в середньому на 27,5%. [1].

Відносно причин які призводять до початку економічної кризи, то в даному випадку їх існує велика кількість в межах кожного економічного напрямку. Ми стисло зупинімось лише на ролі очікувань в формуванні механізму економічного циклу.

Слід відмітити, що основоположниками даного напрямку в економічній науці були Найт, (1921) [2], Кейнс (1936) [3], Мут (1960, 1961) [4]. Сьогодні вже сформувалось кілька напрямів, які по різному трактують механізм формування і

реалізації очікувань у економічних агентів. Зокрема виділяють адаптивні, екстраполяційні та раціональні очікування.

Наш підхід фактично базується на екстраполяційній моделі формування очікувань. Дана модель в тій чи іншій мірі знаходить під впливом факту, що попередні події формують у економічних агентів очікування майбутнього. В даному випадку попередні події можуть математично фіксуватись у вигляді трендів з можливістю їх апроксимації або авторегресійної інтегрованої моделі з ковзною середньою (ARIMA). Економічний зміст даних моделей базується на тому, що попередні події враховують в собі різні фактори, які в тій чи іншій мірі повинні повторитись в майбутньому. При цьому, можливі різні події які, не мали свого впливу в минулому. Однак, в цьому випадку ми повинні говорити про нові закономірності формування нових очікувань.

Щодо методичних підходів відносно реалізації наведеної вище концепції. Нами розроблена методика аналізу динамічних рядів, яка отримала назву метод сумарних ковзних очікувань [5]. Його зміст полягає в трансформації первинних даних проведення в данні очікувань за наступною методикою. На першому етапі визначається відрізок динамічного ряду, за даними якого повинно бути проведене вирівнювання. При цьому функція тренду може бути різною для різних ситуацій. На другому етапі, за даними отриманого рівняння проводиться прогнозування показника на один період уперед. Третій етап пов'язаний із зіставленням прогнозного значення (\hat{y}_t) з фактичним (y_t) шляхом знаходження різниці між ними: $e_t = y_t - \hat{y}_t$. На четвертому етапі даний процес зміщується на один період уперед і знову повторюється.

На п'ятому етапі проводиться сумування величини за певний період часу (він може бути рівний 5-10 періодам, або якійсь іншій величині). У результаті отримане значення може мати як знак «+», так і знак «-». У випадку, якщо величина позитивна, то це буде свідчити про те, що за обраний період фактичні значення переважали над прогнозними, а значить ситуація в економіці була дещо кращою ніж можна було очікувати, виходячи з попередніх подій. У випадку, якщо значення негативне, висновок повинен бути протилежний.

Рис.1 Динаміка зміни реального валового внутрішнього продукту в США у 1985-2015 рр, %

На рис. 1 наведено динаміку зміни реального внутрішнього продукту США у відсотках до попереднього періоду (кварталу) за 1985-2015 рр. Вертикальними лініями позначені дати офіційно встановлених Національним бюро економічних досліджень мінімумів економічних циклів. На рис. 2 наведено трансформований за допомогою сумарного ковзного очікування динамічний ряд ВВП США. Чітко можна констатувати зростання сумарного ковзного очікування після проходження мінімуму економічних циклів. Крім того, мала місце тенденцію до падіння сумарного ковзного очікування під час наближення до мінімуму економічного циклу.

Рис. 2. Динаміка зміни сумарного ковзного очікування реального валового внутрішнього продукту в США у 1985-2015 рр, %

Таким чином, запропонована нами методика аналізу динамічних процесів в економічних системах може давати додаткові можливості для їх аналізу. Хоча практика її реального використання потребує подальших досліджень.

Література. 1. Супян В. Времена Великой депрессии наступают? [Электронный ресурс] / В. Супян // Режим доступа: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/1111>. 2. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль: Пер.с англ. / Ф.Х. Найт. – М.: Дело, 2003. – 360 с. 3. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 2002. –352 с. 4. John F. Muth. Rational Expectations and the Theory of Price Movements Author(s): Source: *Econometrica*, Vol. 29, No. 3 (Jul., 1961), pp. 315-335. 5. Шиян Д.В. Динамические ряды индексов – отражение тенденции мышления инвесторов / Д.В. Шиян // Рынок ценных бумаг.- 2007. -№15. – С.76-79.